

Ebeveynlerin Sağlık Okuryazarlığı ile Akılcı İlaç Kullanımına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki

Serap Özdemir¹

Erhan Elmaoğlu²

¹ Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim
Dalı, Gaziantep, Türkiye

² Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Yusuf Şerefoğlu Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kilis,
Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Erhan Elmaoğlu

Email: erhan.elmaoglu@kilis.edu.tr

Geliş Tarihi/Received 27.02.2024
Revizyon Tarih/ Revised 10.07.2024
Kabul Tarihi/Accepted 18.08.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.08.2024

Öz

Amaç: Ebeveynlerin sağlık okuryazarlıklarının akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tasarım tipine sahiptir. Bir devlet hastanesinin çocuk servisinde tedavi/bakım hizmeti alan çocukların 303 ebeveyni ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri sosyo-demografik veri formu ile sağlık okuryazarlığı ölçeği ve akılcı ilaç kullanımına yönelik ebeveyn tutum ölçeği kullanılarak toplandı.

Bulgular: Araştırmaya katılan ebeveynlerin büyük çoğunluğunu annelerin oluşturduğu belirlendi. Ebeveynlerin sağlık okuryazarlıkları ve akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu bulundu. Sağlık okuryazarlığı ve alt boyutları ile akılcı ilaç kullanımı ve alt boyutları arasında pozitif anlamlı ilişkiler olduğu bulundu.

Sonuç: Sağlık okuryazarı olan ebeveynlerin çocuklarına akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tutumların sürdürülmesinde gereken desteğin verilmesi ve bilgi yetersizliği olan ebeveynlere yönelik eğitim danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Akılcı İlaç, Çocuk, Ebeveyn, Hemşire, Sağlık Okuryazarlığı

Abstract

The Relationship between Parents' Health Literacy and Attitudes towards Rational Drug Use

Objective: It was aimed to examine the relationship between parents' health literacy and their attitudes towards rational drug use.

Method: The research has a descriptive and correlation design type. It was conducted with 303 parents of children receiving treatment/care services in the pediatric ward of a public hospital. The data of the study were collected using the socio-demographic data form, health literacy scale and parental attitude scale towards rational drug use.

Results: It was determined that the majority of the parents participating in the research were mothers. It was found that parents' health literacy and attitudes towards rational drug use were at high levels. It was found that there were positive significant relationships between health literacy and its sub-dimensions and rational drug use and its sub-dimensions.

Conclusion: It was concluded that the attitudes of health literate parents towards rational drug use for their children are positive. It is recommended to provide the necessary support in maintaining these attitudes and to provide educational consultancy services to parents with inadequate information.

Keywords: Rational Drug, Child, Parent, Nurse, Health Literacy

Atıf/Cite; Özdemir, S., Elmaoğlu, E. (2024). Ebeveynlerin sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 6(2), 98-104. <https://doi.org/10.54061/jphn.1444120>

2667-8047/© The Authors. This is an open access article under the CC BY NC license
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

GİRİŞ

Sağlık bireyin sadece hasta veya sakat olmaması değil aynı zamanda beden, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik halinde olması olarak tanımlanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde sağlık sistemi bu sağlık tanımı göz önüne alınarak yapılandırılmaktadır. Bu sağlık sisteminin işler hale gelip toplumun yararlanabilmesinin en önemli öğelerden bir tanesi sağlık okuryazarlığı düzeyidir (Bıçer & Malatyali, 2018; Kan & Sevim, 2023). Bireyin eğitim, kültür ve sosyal yapıları benzer olsa da sağlık okuryazarlığında farklılıklar olabilmektedir (Çopurlar & Kartal, 2016). Sağlık okuryazarlığı; bireyin sadece sağlık ile ilgili afiş, broşür, ilan, haberleri okuması ve anlaması değil, sağlığa ilişkin farkındalık, mevcut bir hastalığı var ise bu konuda doğru kararlar vermesi, ilgili birimlere başvurması, en iyi ve en konforlu tedaviye ulaşması şeklinde tanımlanmaktadır (Pazarözyurt & Özkan, 2023; Yılmaz & Tırakı, 2016). Avrupa'da sekiz farklı ülkede yetişkin gruplarla yapılan sağlık okuryazarlığı çalışmasında sağlık okuryazarlık oranının %2 ile %27 arasında olduğu bildirilmektedir. Türkiye'de yetişkinlerde sağlık okuryazarlık düzeyinin genel ortalamasının %30.4 düzeyinde ve bireylerin %24.5'inin sağlık okuryazarlığı konusunda yetersiz olduğu ve %40.1'inin ise sağlık okuryazarlığının düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda bazılarında sağlık okuryazarlığın yeterli iken bazılarında ise yeterli düzeyde olmadığı bildirilmiştir (Çopurlar & Kartal, 2016; Pazarözyurt & Özkan, 2023; Yılmaz & Tırakı, 2016). Sağlık okuryazarlığı yüksek olan bireylerin, mevcut bilgilerle, eldeki kaynaklarla, sağlık sistemiyle ve olası sorunlarla baş etme yeteneğinin yüksek olacağı anlamına gelmektedir (Bitzer & Schwendemann, 2020). Sağlık okuryazarlığı sürekli öğrenme, kaliteli eğitim ve kapsamlı adil erişim üzerine temellendirilmiştir. Bireyin sağlık okuryazarı olması kendi sağlığı dışında aile bireylerini ve toplumun sağlığına da etki eden bir kavramdır (Bittlingmayer ve ark., 2021). Sağlık okuryazarlığı toplum bireylerini hepsini ilgilendirmekle birlikte, kırılgan gruplardan olan çocukların ailelerine daha fazla sorumluluk yüklemektedir (Çınar ve ark., 2018). Hastanede 0-1 yaş arası tedavi-bakım hizmeti alan çocuğun anneleri ile yapılan bir çalışmada sağlık okuryazarlığının üst düzeyde olduğunu bildirilmektedir (Altınışik & Beydağ, 2023). Sağlık okuryazarlığının yetersizliği sağlık hizmetlerini doğru kullanamama, koruyucu sağlık hizmetleri uygulamada yetersizlik, hastalığı doğru yönetememek ve ilaç kullanımının eksik/fazla veya yanlış şekilde kullanılması, kronik hastalıklarla bahsetmede yetersizlik olduğu belirlenmiştir (Çınar ve ark., 2018; Fleary ve ark., 2018; de Buhr & Tannen, 2020). Bu durumda sağlık okuryazarlığının akılcı ilaç kullanımını etkileyebileceği düşünülmektedir. Akılcı ilaç kullanımı, ilaçları kullanırken ilacın güvenilirliği, etkinliği ve ekonomik boyutunu, kullanma şeklini içeren bir süreçtir. Akılcı ilaç kullanımı hastalık ile ilgili doğru bilgiye sahip olup, gerekli olan doğru ilacın kullanılmasını kapsayan bir alandır (Özişli, 2023). İlaç kullanırken doğru ilacın, doğru bir yolla, doğru

zamanda kullanılması çocukların tedavi hizmeti için hayati önem taşımaktadır (Akici ve ark., 2017). Toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan çocuk yaş gruplarında akılcı ilaç kullanımı hakkında bilgiye sahip olunması, benimsenmesi ve uygulanması için ebeveynlerin sağlık okuryazarlığının hangi düzeyde olduğunun bilinmesi yol gösterici olabilir. Buradan yola çıkarak çocuğu hastanede yatan ebeveynlerin sağlık okuryazarlıklarının akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREK VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipte yapılmış bir çalışmadır.

Araştırmanın Soruları

- 1-Çocukların ebeveynlerinin sağlık okuryazarlık düzeyleri nedir?
- 2-Çocukların ebeveynlerinin akılcı ilaç kullanımına yönelik tutum düzeyleri nedir?
- 3-Çocukların ebeveynlerinin sağlık okuryazarlığı ve akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumu arasındaki ilişki nasıldır?

Araştırmanın Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler: Sosyo-demografik özellikler ve sağlık okuryazarlığa ilişkin sorulardır.

Bağımlı Değişkenler: Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği, Akılcı İlaç Kullanımına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeğidir.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma 1 Mayıs 2023 ile 30 Eylül 2023 tarihleri arasında Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir devlet hastanesinde yapıldı.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme: Araştırmanın evreni; bir kamu hastanesinin çocuk servisinde tedavi/bakım hizmeti alan çocukların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Örnekleme sayısını hesaplamak için G*Power (v3.1.9.7) programı kullanılmıştır. Literatür çalışmada kullanılan ölçeği kullanan çalışmalar baz alınarak Cohen etki büyüklüğü (d:0.2; 0.95 güç) ve 0.05 hata temel alınarak örneklem büyüklüğünün 296 olması gerektiği hesaplanmıştır. Çalışma dahil edilme kriterlerini karşılayan 303 ebeveyn ile yürütülmüştür. Dahil edilme kriterleri; Türkçe okuryazar olmak, çocuğu hastanede yatan ebeveyn olmak, çalışmaya katılmaya gönüllü olmak şeklindedir. Okuryazar olmayan ve çalışmaya katılmak istemeyen ebeveynler çalışmaya dahil edilmedi.

Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Araştırmanın verileri; sosyo-demografik veri formu ve Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (SOY) ile Akılcı İlaç Kullanımına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği (AİKYEÖ) kullanılarak toplandı.

Sosyo-Demografik Veri Formu: Araştırmacılar tarafından literatür taranarak (Toçi, 2013; Aras & Bayık Temel, 2017; Fleary ve ark., 2018; Pazarözyurt & Özkan, 2023; Alp & Kara, 2023) hazırlanan ebeveynler ve çocuklarına ilişkin sosyo-demografik özelliklere yönelik 16 sorunun bulunduğu formdur.

Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (SOY): Toçi ve arkadaşları tarafından (2013) geliştirilmiş olup, ölçeğin Türk toplumunda kullanılması için Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Aras ve Bayık Temel tarafından 2017 yılında yapılmıştır (Aras & Bayık Temel, 2017). Sağlık okuryazarlığını ölçen ölçek 5'li likert tipte (5=Hiç zorluk çekmiyorum, 1=Yapamayacak durumdayım), ölçek dört alt boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutları; bilgiye erişim, kullanma/uygulama, bilgileri anlama ve değerlendirme/değer biçme olmak üzere dört alt boyutludur. Ölçeğin puanlandırılmasında en düşük 25, en yüksek 125 puan alınmaktadır. Ölçekte alınan puan yükseldikçe bireyin sağlık okuryazarlık düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.92 iken, bu çalışmada 0.93 olarak bulunmuştur.

Akılca İlaç Kullanımına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği (AİKYEÖ): Ölçek ebeveynlerin akılca ilaç kullanımına yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla 2018 yılında Çelebi tarafından geliştirilmiştir (Çelebi, 2018). Ölçek 5'li Likert tipte, 40 maddeden ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları doğru ve bilinçli kullanım ile etkili ve güvenli kullanımdır. Olumlu ve olumsuz sorular 1=kesinlikle katılmıyorum ve 5=tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin 16,30,31,32,33,34,35,36,37, 38,39 ve 40 ters maddeler olup puanlandırılması tersten hesaplanmaktadır. Ölçekten en düşük 40, en yüksek 200 puan alınabilmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesi sonucu alınan puanın yükselmesi akılca ilaç kullanımına yönelik olumlu tutumun arttığı anlamına gelmektedir. Doğru ve bilinçli kullanım alt boyutu 29-145, etkili ve güvenli kullanım alt boyutu 11-55 arasında puanlandırılmaktadır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.89 iken, bu çalışmada 0.94 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için Kilis 7 Aralık Üniversitenin Etik Kurulu'ndan 05.12.2022 tarih ve 2022/22-06 sayılı karar ile etik kurul izni ve ilgili hastanenin bağlı bulunduğu il sağlık müdürlüğünden kurum izni alındı. Çalışma Helsinki Deklerasyon prensiplerine uygun olarak yapılmıştır. Katılımcılardan araştırmanın amacı ve gerekeşi açıklandıktan sonra bilgilendirilmiş olur onamı alındı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada toplanan veriler SPSS v25.0 programı kullanılarak istatistik analizleri yapıldı. Normallik dağılımları Kolmogorov-Smirnov testi ile yapıldı. İlk

aşamada tanımlayıcı istatistiksel analizler yapıldı. Sürekli verilerin analizinde ortalama, standart sapma, minimum, maksimum değerler ve kategorik verilerin analizinde sayı ve yüzdeler hesaplandı. Değişkenler arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon testi ile bakıldı. Çalışmada ölçek puan ortalamalarındaki artış diğer ölçek puan ortalamasını etkileyip/etkilemediğine lineer regresyon analiz ile bakıldı (Sağlık okuryazarlığının akılca ilaç kullanımına yönelik tutuma etkisi). Ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplandı. Anlamlılık %95 güven aralığında <.05 baz alınarak yapıldı.

BULGULAR

Araştırmaya katılım sağlayan ebeveynlerin çocuklarının yaş ortalamaları 4.84±3.52, annelerin yaş ortalamaları 28.72±8.81, babaların yaş ortalamaları 32.54±11.23 ve çocuk sayısının ortalamaları 2.49±1.71 olduğu belirlendi. Çalışmaya katılan ebeveynlerin %67.7'sinin anne, annelerin % 76.9'unun ev hanımı, babaların %69.6'sının işçi ve annelerin %56.1'inin ilköğretim, babaların %58.4'ünün lise mezunu olduğu saptandı. Ebeveynleri %75.9'unun gelirinin gidere eşit olduğu, %86.1'inin çekirdek aile ve %78.5'inin en az 2 çocuğu olduğu bulundu. Ebeveynlerin %51.5'inin sağlıkla ilgili bilimsel dergileri takip ettiği, %94.1'inin sağlık çalışanlarına güvendiği, %94.4'ünün çocuğa ilaç vermeden doktora danıştığı ya da hastaneye götürdüğü, %94.4'ünün çocuklarda yanlış ilaç kullanımının hayati risk oluşturduğunu bildiği, %78.2'sinin çocuklarda akılca ilaç kullanımına yönelik eğitim ve danışmanlık almadığı belirlendi (Tablo 1).

Çalışmada SOY ölçek toplam puan ortalamasının 102.30±16.74, bilgiye erişim alt boyutu puan ortalamasının 9.72±3.84, bilgiyi anlama alt boyutunun 27.59±5.70, biçme/değerlendirme alt boyutunun 32.65±5.98, kullanma/uygulama alt boyutunun 21.25±3.32 olduğu bulundu. AİKYEÖ toplam puan ortalamasının 157.31±24.56, doğru ve bilinçli kullanım alt boyutunun puan ortalamasının 120.15±20.49, AİKYEÖ etkili ve güvenli kullanım alt boyutunun 37.15±10.10 olduğu saptandı (Tablo 2).

Çalışmada SOY ölçeğinin toplam puanı ve alt boyutları ile AİKYEÖ toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu bulundu (p<.05). SOY ölçeğinin toplam puanı ve alt boyutları ile AİKYEÖ doğru ve bilinçli kullanım alt boyutunun puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu saptandı (p<.05). SOY ölçeğinin toplam puan ortalaması, bilgiye erişim alt boyutu ve bilgiyi anlama alt boyutunun toplam puan ortalaması ile AİKYEÖ etkili ve güvenli kullanım alt boyutunun puan ortalaması arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlendi (p<.05). SOY biçme/değerlendirme alt boyutu ve SOY kullanma/uygulama alt boyutunun puan ortalaması ile AİKYEÖ etkili ve güvenli kullanım alt boyutunun puan ortalaması arasında anlamlı ilişki saptanmadı (p>.05)(Tablo 3).

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve sağlık ile ilgili tutumları

Özellikler		Mean±SD	Min-max
Çocuğun yaşı		4.84±3.52	0.0-12.0
Anne yaşı		28.72±8.81	16.0-58.0
Baba yaşı		32.54±11.3	20.0-70.0
Çocuk sayısı		2.49±1.71	1.0-12.0
		n	%
Cinsiyet	Kadın	205	67.7
	Erkek	98	32.3
Anne Mesleği	Ev hanımı	233	76.9
	Çalışan	70	23.1
Baba Mesleği	Çalışmıyor	18	5.9
	İşçi	211	69.7
	Serbest meslek	74	24.4
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	170	56.1
	Lise	122	40.3
	Lisansüstü	11	3.6
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	116	38.3
	Lise	177	58.4
	Lisansüstü	10	3.3
Gelir Düzeyi	Gelir giderden az	73	24.1
	Gelir gidere eşit	230	75.9
Aile Tipi	Çekirdek	261	86.1
	Geniş aile	42	13.9
Sağlık ile ilgili bilimsel dergileri etme durumu	Evet	156	51.5
	Hayır	147	48.5
Sağlık çalışanlarına güvenme durumu	Evet	285	94.1
	Hayır	18	5.9
Çocuğunuza ilaç vermeden önce doktora danışır ya da hastaneye götürme durumu	Evet	286	94.4
	Hayır	17	5.6
Çocuklarda yanlış ilaç kullanımının hayati risk oluşturduğunu bilme durumu	Evet	286	94.4
	Hayır	17	5.6
Çocuklarda akılcı ilaç kullanımına yönelik eğitim, danışmanlık alma durumu	Evet	66	21.8
	Hayır	237	78.2

Mean: Ortalama, SD: Standart Sapma, Min: Minimum, Max: Maksimum, n: Sayı, %: Yüzde

Tablo 2. SOY ve AİKYEÖ ölçeklere ve alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları

Ölçekler ve Alt Boyutları	n	Min – Max
SOY Toplam	102.30±16.74	36.00-125.00
SOY Bilgiye Erişim	9.72±3.84	5.00-24.00
SOY Bilgiyi Anlama	27.59±5.70	9.00-35.00
SOY Bıçme/Değerlendirme	32.65±5.98	12.00-40.00
SOY Kullanma/Uygulama	21.25±3.32	8.00-25.00
AİKYEÖ Toplam	157.31±24.56	67.00-199.00
AİKYEÖ Doğru ve Bilinçli Kullanım	120.15±20.49	33.00-145.00
AİKYEÖ Etkili ve Güvenli Kullanım	37.15±10.10	11.00-55.00

n: Sayı, Min: Minimum, Max: Maksimum

Tablo 3. SOY ve AİKYEÖ ölçekleri ve alt boyutları arasındaki ilişki

		AİKYEÖ Toplam	Doğru ve Bilinçli Kullanım	Etkili ve Güvenli Kullanım
SOY Toplam	r	.535**	.575**	.134*
	p	.000	.000	.020
SOY Bilgiye Erişim	r	.482**	.511**	.133*
	p	.000	.000	.020
SOY Bilgiyi Anlama	r	.466**	.493**	.133*
	p	.000	.000	.021
SOY Bıçme/Değerlendirme	r	.492**	.540**	.099
	p	.000	.000	.084
SOY Kullanma/ Uygulama	r	.453**	.487**	.112
	p	.000	.000	.051

r: Korelasyon, * $p < 0,05$ ** $p < 0,001$

Tablo 4. Regresyon analizi

	AİKYEÖ			
	Model 1			
Adjust R ²	0.282			
	B	Std B	t	p
SOY Toplam	0.696	0.474	1.756	.080
Bilgiye Erişim	0.694	0.109	1.067	.287
Bilgiyi Anlama	-0.264	0.061	0.391	.696
Bıçme/Değerlendirme	2.019	0.492	9.802	.001*
Kullanma/uygulama	0.230	0.031	0.276	.783

* $p < 0,001$

SOY ve alt boyutlarının toplam puan ortalamaları AİKYEÖ ölçek puanındaki varyasyonu %28 oranında açıkladı. Buda sağlık okuryazarlığı akılcı ilaç kullanımını etkilediği anlamına gelmektedir.

SOY toplam puanın bir birimlik artışı AİKYEÖ puanını 0.696 puan artırıyor. SOY bilgiye erişim alt boyutunun bir birimlik artışı AİKYEÖ puanını 0.694 arttırırken, SOY bıçme/ değerlendirme alt boyutunun bir birimlik artışı AİKYEÖ puanını 2.019 ve SOY kullanma/uygulama alt boyutunun bir birimlik artışı AİKYEÖ puanını 0.230 arttırmaktadır. SOY bilgiyi anlama alt boyutunun bir birimlik artışı AİKYEÖ puanını 0.264 puan azaltmaktadır (Tablo 4). Sağlık okuryazarlığı puanı artkça akılcı ilaç kullanıma yönelik pozitif tutum puanında artığı anlamındadır.

TARTIŞMA

Ebeveynleri sağlık okuryazarlığı ve akılcı ilaç kullanımına yönelik tutum arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma hastanede çocuğu yatan ebeveynler ile yürütüldü.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğu saptandı. Ek olarak ebeveynlerin bilgiyi anlama alt boyutu dışında, bıçme/değerlendirme ve kullanma/uygulama düzeylerinin de yüksek olduğu bulundu. Pazarözyurt ve Özkan'ın (2023) gebeler üzerinde yaptığı çalışmada gebelerin sağlık okuryazarlık düzeyinin

ve bilgiye erişim alt boyutu dışında, bilgiyi anlama, bıçme/ değerlendirme ve kullanma/uygulama düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmiştir. Yapılan bir çalışmada sağlık okuryazarlık ve ölçeğin alt boyutları puan ortalamalarının tamamının yüksek düzeyde olduğu bildirilmiştir (Kan & Sevim, 2023). Literatürde yapılan diğer bir çalışmada sağlık okuryazarlığı ile çocuklarla verilen sağlık hizmetlerini inceledikleri çalışmada ebeveynlerin sağlık okuryazarlık düzeyinin artması ile çocukların sağlık bakım hizmetlerinden daha kaliteli ölçüde yararlandığı ve çocukların yanlış uygulamalardan kaynaklı sağlık problemlerinin daha az görüldüğü bildirilmiştir (Alp & Kara, 2023). Demirköse ve ark., (2021) 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin sağlık okuryazarlık düzeyi ile ev kazası geçirme durumu arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada annelerin sağlık okuryazarlık düzeyi yeterli olarak bulunmuştur. Son yıllarda yapılan diğer bir çalışmada sağlık okuryazarlık düzeyine göre covid-19 enfeksiyonuna ilişkin verilen eğitimin işçilerin bilgi düzeyleri ve davranışlarına etkisini inceledikleri çalışmada katılımcıların sağlık okuryazarlık düzeyinin yeterli olduğu bildirilmiştir (Kabalcı & Yılmaz, 2023). Bu benzerliklerin teknolojik ilerlemelerle birlikte sağlık bilgilerine ulaşım, anlama, değerlendirme, uygulama, motivasyon, yeterlilik ve sağlığa ilişkin farkındalıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan ebeveynlerin akılcı ilaç kullanım düzeyleri ile doğru ve bilinçli kullanım ve etkili ve

güvenli kullanım düzeylerinin yüksek olduğu belirlendi. Kan ve Sevim (2023) çalışmasında akılcı ilaç kullanım düzeylerinin yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Yılmaz Kurt ve ark., (2022) annelerin akılcı ilaç kullanım tutumları ile reçetesiz ilaç kullanımları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada annelerin akılcı ilaç kullanım tutumlarının ve alt boyutları olan doğru ve bilinçli kullanım ve etkili ve güvenli kullanım tutumlarının yüksek düzeyde olduğu bildirilmiştir. Kuloğlu ve Ekici (2021) ebeveynlerin akılcı ilaç tutumlarını inceledikleri çalışmasında akılcı ilaç kullanımı ile doğru ve bilinçli kullanım ve etkili ve güvenli kullanım düzeylerinin yüksek olduğu bildirilmiştir. Ulti ve Turan (2020) 0-12 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerle yaptıkları çalışmada akılcı ilaç kullanımı ile doğru ve bilinçli kullanım ve etkili ve güvenli kullanım düzeylerinin yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Yapılan çalışmalarla benzerlik gösteren çalışmamızda ebeveynlerin akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olması ülkemizde doğumların büyük çoğunluğunun hastane ortamında gerçekleşmesi ile birlikte denetimli anne-bebek izlemi yapılmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Aile hekimliklerinde düzenli takibi yapılan bebek ve çocuk yaş gruplarının ebeveynlerinin daha bilinçli olmalarına da bağlanabilir.

Çalışmada sağlık okuryazarlığının artması ile ebeveynlerin akılcı ilaç kullanım tutumlarının ve doğru ve bilinçli kullanımında arttığı belirlenmiştir. Ayrıca biçme/ değerlendirme alt boyutu puanı arttıkça akılcı ilaç kullanımı tutumu olumlu yönde ve doğru/bilinçli ilaç kullanmanın arttığı görülmüştür. Eser ve Çelik (2022) çalışmasında gebelerde sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımı arasında pozitif ilişki bulunduğunu bildirmişlerdir. Yılmaz ve Kil (2018) bireylerin sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımına yönelik bilgi ve uygulamaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımına yönelik bilgi ve uygulamalar arasında pozitif anlamlı ilişki olduğu bildirilmiştir. Bu benzerliklerin son yıllarda gelişen sağlık hizmet sunucularının hedef kitleye yönelik çalışmalarına ve toplumun her kesimine akılcı ilaç kullanımı konusunda farkındalıklarını artırıcı girişimler yapılmasında bağlanabilir. Kan ve Sevim (2023) çalışmasında sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımına ilişkin tutumlar arasında fark olmadığını bildirmiştir. Bu farkın çalışmanın sağlık okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması yanında sağlık bakım davranışlarına olumlu yansımaları ile açıklanabilir. Yani sağlık algısı yüksek bireylerin ilaç kullanımına yönelik farkındalıklarının yüksek olması beklenen bir sonuç olarak yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada ebeveynlerin sağlık okuryazarlık ile akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde ve aralarındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı olduğu belirlendi. Sağlık okuryazarlık yükseldikçe akılcı ilaç kullanıma yönelik tutumunda olumlu yönde arttığı görüldü. Sağlık okuryazarlığı bireylerin kararlarını, yaşam

şeklini ve davranışlarını etkilemektedir. Bu bireyler daha sağlıklı yaşam davranışları benimsemekte, daha az gereksiz sağlık hizmetinden yararlanmakta ve daha bilinçli kararlar almaktadır. Bunları yapan bireyler aile, arkadaş ve çevreyi etkileyerek toplumsal katkı sağlamaktadır. Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda toplumda akılcı ilaç kullanımını yaygınlaştırmanın sağlık okuryazarlığı ile gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin sağlık okuryazarlık düzeyi ve akılcı ilaç kullanımı halk sağlığı ve çocuk hemşireliği için büyük önem arz etmektedir. Sağlık okuryazarlık düzeyi düşük ebeveynlere sağlık profesyonellerinin ilaç kullanımının anlatımı ile ilgili daha sıkı önlemler alınmalıdır. Daha geniş örneklem ve farklı gruplarda sağlık okuryazarlık ile akılcı ilaç kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilir.

Teşekkür: Çalışmamıza katılan ebeveynlere teşekkür ederiz.

Finansal Destek: Bu araştırma, kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan bir hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma Kilis 7 Aralık Üniversitesi etik kurulu tarafından onaylanmıştır (Karar No: 2022/20-06, Tarih:05.12.2022)

Hakem değerlendirmesi: Dış bağımsız

Yazar Katkıları:

Araştırma fikri:SÖ, EE

Çalışmanın tasarımı: SÖ, EE

Çalışma için veri toplama: SÖ, EE

Çalışma için verilerin analizi: SÖ, EE

Çalışma için verilerin yorumlanması: SÖ, EE

Makalenin hazırlanması: SÖ, EE

Eleştirel olarak gözden geçirmek: SÖ, EE

Yayınlanacak versiyonun nihai onayı: SÖ, EE

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Mevcut çalışma sırasında kullanılan ve analiz edilen veri kümeleri, talep üzerine ilgili yazardan temin edilebilir.

KAYNAKLAR

- Akici, A., Koyuncuoglu, C., Kırmızı Sönmez, N. İ., & Ceylan, İ. (2017). Dış hekimliği kliniklerine başvuru öncesinde hastaların ilaç kullanımı ile ilgili tutumlarının araştırılması. *Marmara Pharmaceutical Journal*, 21(19), 165-176. <https://doi.org/10.12991/marupj.259894>
- Alp, S., & Kara, N. O. (2023). Ebeveyn sağlık okuryazarlığı ile pediatri hizmetleri kullanımını incelenmeye yönelik bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 50, 1-19. <https://doi.org/10.52642/susbed.1153216>
- Altınışik, A., & Beydağ, K. D. (2023). Çocuk kliniğinde yatan 0-1 yaş grubu çocukların annelerinin sağlık okuryazarlık düzeyi ve etkileyen faktörler. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 12(6), 735-745.
- Aras, Z., & Bayık Temel, A. (2017). Sağlık okuryazarlığı ölçeğinin türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 25(2), 85-94. <https://doi.org/10.17672/fnhd.94626>
- Biçer, E. B., & Malatyali, İ. (2018). Sağlık okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi örneği. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 17(2), 1-15.

- Bittlingmayer, U.H., Harsch, S., Isler, Z. (2021). Health Literacy in the Context of Health Inequality – A Framing and a Research Overview. In: Saboga-Nunes, L.A., Bittlingmayer, U.H., Okan, O., Sahrai, D. (eds) *New Approaches to Health Literacy. Gesundheit und Gesellschaft*. Springer VS, Wiesbaden., (ss. 11-43). https://doi.org/10.1007/978-3-658-30909-1_2
- Bitzer, E.M., Schwendemann, H.E. (2021). The Significance of Health Literacy for Public Health and Health Promotion. In: Saboga-Nunes, L.A., Bittlingmayer, U.H., Okan, O., Sahrai, D. (eds) *New Approaches to Health Literacy. Gesundheit und Gesellschaft*. Springer VS, Wiesbaden. (ss. 83-97). https://doi.org/10.1007/978-3-658-30909-1_5
- Çelebi, A. (2018). Akılcı ilaç kullanımına yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin geliştirilmesi (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çınar, S., Ay, A., & Boztepe, H. (2018). Çocuk sağlığı ve sağlık okuryazarlığı. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 14(2), 25-39
- Çopurlar, C. K., & Kartal, M. (2016). Sağlık okuryazarlığı nedir? Nasıl değerlendirilir? Neden önemli? *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(1), 42-47 <https://doi.org/10.5455/tjfmprc.193796>
- de Buhr, E., & Tannen, A. (2020). Parental health literacy and health knowledge, behaviours and outcomes in children: A cross-sectional survey. *BMC Public Health*, 20(1), 1096. <https://doi.org/10.1186/s12889.020.08881-5>
- Demirköse, H., Dikmen, A. U., & Özkan, S. (2022). 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemlerini tanılama düzeyleri ile sağlık okuryazarlığı ilişkisi. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 7(1), 112-121. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.991996>
- Eser, N., & Çelik, N. (2022). Association between rational drug use and health literacy among pregnant women: A cross-sectional study. *Women & Health*, 62(7), 612-620. <https://doi.org/10.1080/03630.242.2022.2100033>
- Fleary, S. A., Joseph, P., & Pappagianopoulos, J. E. (2018). Adolescent health literacy and health behaviors: A systematic review. *Journal of Adolescence*, 62, 116-127. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.11.010>
- Kabalci, K., & Yılmaz, M. (2023). Sağlık okuryazarlık düzeylerine göre covid-19 enfeksiyonuna ilişkin verilen eğitimin işçilerin bilgi düzeyleri ve davranışlarına etkisi. *Karaelmas Journal of Occupational Health and Safety*, 7(2), 83-94. <https://doi.org/10.33720/kisgd.1240660>
- Kan, Z., & Sevim, E. (2023). Sağlık okuryazarlığı ile akılcı ilaç kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 26(3), 641-654.
- Kuloglu, Ç., & Ekici, E. (2022). Ebeveynlerin akılcı ilaç kullanım tutumlarının incelenmesi. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 16(2), 107-116. <https://doi.org/10.12956/tchd.860536>
- Kurt, F. Y., Kahrıman, İ., Atay, S., & Aldemir, F. (2022). Annelerin akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumları ve reçetesiz ilaç kullanım durumlarının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 487-496. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.957918>
- Kütmeç Yılmaz, C., & Kil, A. (2018). Individuals' health literacy level and their knowledge and practices with respect to rational drug use, *Kontakt*, 20(4), e401-e407. <https://doi.org/10.1016/j.kontakt.2018.08.001>
- Özişli, Ö. (2023). Akılcı ilaç kullanımı ve sağlık algısı arasındaki ilişki üzerine bir saha çalışması. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 10(94), 981-986. <https://doi.org/10.26450/jshsr.3629>
- Pazarözyurt, A., & Özkan, H. (2023). Gebelerin sağlık okuryazarlığı ile öz bakım gücü arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(1), 91-102. <https://doi.org/10.54061/jphn.1154752>
- Toçi, E. (2013). Health literacy and socioeconomic characteristics among older people in Transitional Kosovo. *British Journal of Medicine and Medical Research*, 3(4), 1646-1658. <https://doi.org/10.9734/BJMMR/2013/3972>
- Utlü, H., & Turan, M. (2020). 0-12 yaş arası çocuğa sahip ebeveynlerin akılcı ilaç kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 36(2), 87-95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egehemsire/issue/56454/649308>
- Yılmaz, M., & Tırakı, Z. (2016). Sağlık okuryazarlığı nedir? Nasıl ölçülür? *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(4), 142-147. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed/issue/46793/586772>